Zadanie publiczne pn. **Parafia rzymskokatolicka na Mazowszu-Szelków 1402-2026** współfinansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego.

Radosław Lolo
AFiB Vistula
ORCID 0000-0003-2430-3148

Parafia w Szelkowie w czasach staropolskich

Temat nie był dotychczas przedmiotem monograficznego studium. Podejmowano go w wydawnictwach katalogowych[1] i encyklopedycznych[2] we właściwych dla tego typu form ogólnikowych raczej ramach. Istnieją również regionalistyczne, bardziej o charakterze popularno- naukowym, opracowania wydawane przy okazji jubileuszy powstania parafii[3]. Wzmianki pojawiają się też epizodycznie w przywoływanych w tekście i zestawionych w bibliografii monografiach lub syntezach dziejów Mazowsza.

W roku 1247 książę mazowiecki Bolesław nadał biskupowi płockiemu Piotrowi II Brevis (Krótkiemu) *predium quod Selcovo vulgariter appellatur …cum villis adiacentibus cum saltubus. lacubus. pratis, pascuis, et omnibus pertinentijs*[4]. Niestety dokładnie nie wiemy jakie były wówczas owe przyległe wsie (Szwelice?) i dokąd sięgały wspomniane lasy, jeziora, łąki i pastwiska. Parafię po wezwaniem ś.ś. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza i Św. Hieronima

[1] *Katalog zabytków sztuki w Polsce*, t. 10: *Dawne województwo warszawskie*, z. 7: *Maków Mazowiecki i okolice*, oprac. I. Galicka, H. Sygietyńska, Warszawa 1982, s. 22 i 23 (dalej: KZSP, t. 10, z.7).
[2] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 11, wyd. F. Sulimierski B. Chlebowski W. Walewski, Warszawa 1890, s. 641; J. Łupiński, *Szelków, Encyklopedia katolicka*, t. 19: *Szczepkowski–Użhorodzka Unia*, red. S. Wilk i in., Lublin 2013, kol. 33.
[3] A. Kulesza, *600 lat parafii Szelków*, Szelków 2002; S. Marzec, *Erekcja parafii Szelków. Jej historia ze szczególnym uwzględnieniem losu kościołów parafialnych*, https://www.powiat-makowski.pl/asp/historia-kosciola-w-szelkowie,211 (dostęp 24.10. 2026).
[4] *Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego, obejmujący bulle papieżów, przywileje królów polskich i książąt mazowieckich, tudzież nadania tak korporacyj jako i osób prywatnych*, wyd. J. T. Lubomirski, Warszawa 1863, s. 13–14, nr XVI.

Wyznawcy erygował biskup Jakub z Kurdwanowa[5]. Patrona św. Hieronima jest typowym dla świątyń fundowanych przez biskupa Jakuba Z Kurdwanowa. Kościół w Sobowie, erygowany przez biskupa Jakuba z Kurdwanowa 6 lutego 1403 r., czyli zaledwie rok po Szelkowie nosi to samo wezwanie. Połączenie go z apostołami Szymonem i Judą Tadeuszem jest jednak unikatowe w skali kraju. Dokument erekcyjny parafii, zachował się w oryginale i to w stanie dobrym i jest przechowywyany w Archiwum Narodowym w Krakowie, w Zbiorze dokumentów pergaminowych[6]. Zawiera dwie pieczęcie. Ksiądz Tadeusz Żebrowski odnalazł kopię aktu erekcyjnego wystawionego z datą 5 lutego 1402 r., jako odpis w aktach kapituły katedralnej płockiej[7]. W protokole wizytacji parafii z 1782 r. zapisano, że kopia aktu *jest przy kościele*[8]. Dokument, będący odpisem sporządzonym z akt konsystorza pułtuskiego, a wystawionym przez ks. prałata Antoniego Laskowskiego h. Korab, notariusza kurii, opublikował niejako od niechcenia ks. Michał M. Grzybowski[9], co uszło uwadze części badaczy. Fundacja wpisuje się w szerszą akcję rozbudowy sieci parafialnej północnego Mazowsza podjętą przez biskupa Jakuba, kiedy to postały także parafie: Węgrzynowo, Czernice, Mnich, Sobowo, Puchały, Rzekuń, Szwelice, Przewodowo, Glinojeck, Zgliczyn, Sokołowo, Śniadowo, Piski, Piątnica, Szczutowo, Sulerzyż, Obryte (wówczas Marcinkowice), Pniewo, Szyszki i Trzepowo[10]. Było to po części efektem intensyfikacji osadnictwa w tej części Mazowsza rozpoznanego przez Annę Borkiewicz –Celińską[11].

W akcie czytamy, że parafia została utworzona z domeny biskupiej. Jasno wynika też z aktu erekcyjnego, że biskup Jakub bezpośrednio przed powstaniem parafii wzniósł w Szelkowie kościół parafialny[12]. Na rzecz rektora kościoła szelkowskiego dziesięciny łożyć mieli mieszkańcy wiosek: Czopelewo (Czapielewo), Sirroczko (Smrock?), Łysalki (Łysaki?), Czyrwonka (Czerwonka), Roskondanki (?), Domamir (?), Słowik, Rostkowo, Magnuszewo, Łaszki i Orzyc[13]. Wsie te określono jako *villas nomine parochiae*, co oznacza, że pierwotny zasięg parafii był dużo większy i obejmował

[5] L. Zygner, *Biskup Jakub z Kurdwanowa herbu Syrokomla (ok. 1350 –1425)*, Toruń 2020, s.148; T. Żebrowski, *Kościół (XIV–początek XVI w.)* w: *Dzieje Mazowsza*, t. 1, red. H. Samsonowicz, Pułtusk 2006, s. 471.
[6] Archiwum Narodowe w Krakowie, Centrala Kraków, Zbiór dokumentów pergaminowych, sygn. 29/657/0/-/868.
[7] T. Żebrowski, dz. cyt., s. 471, przyp. nr 147; T. Żebrowski, *Serock. Z dziejów parafii* w: *Diecezja płocka. Struktura personalno-administracyjna (stan z dnia 1 października 1977)* , red. W. Lis, Płock 1978, s. 354.
[8] *Materiały do dziejów diecezji płockiej. Z archiwaliów diecezjalnych płockich XVIII wieku* , t. 6, oprac. M. M. Grzybowski, Płock 1991, s. 66 (dalej: *Materiały do dziejów diecezji płockiej*, t. 6).
[9] Tamże, s. 76 –77.
[10] L. Zygner, dz. cyt., s. 148.
[11] A. Borkiewicz –Celińska, *Osadnictwo ziemi ciechanowskiej w XV wieku (1370–1526*), Wrocław–Warszawa–Kraków 1970, s. 35 –71.
[12] *Materiały do dziejów diecezji płockiej*, t. 6, s. 76.
[13] Tamże, s. 76.

później powstałe parafie, jak choćby Czerwonka. Dowodności temu stwierdzeniu dodaje kolejny fragment, w którym fundator tłumaczy, że utworzył parafię z powodu wielkiej odległości wymienionych wsi od świątyń, w których wierni mogą przystępować do sakramentów. Rektor kościoła szelkowskiego mieszkać miał przy nim w dogodnych warunkach, a za jednomyślną zgodą kapituły katedralnej na jego uposażenie przeznaczono dwa łany chełmińskie gruntu w Szelkowie oraz grunt na dom i ogród w bezpośrednim sąsiedztwie kościoła. Dodatkowo z każdego gospodarstwa w Szelkowie na św. Marcina rektor miał otrzymywać po korcu żyta i owsa. Przysługiwało mu też prawo utrzymywania jednej karczmy we wsi[14]. Po utworzeniu kapituły pułtuskiej w 1449 r. biskup Paweł Giżycki uposażył prepozyta kapituły dobrami Szelków. Był nim wówczas Paweł z Chociszewa. Stan ten nie był jednak trwały, bo już w 1460 r. Giżycki dokonał zmiany uposażenia prałatury. Od tej pory prepozyt uposażony był dobrami Obryte, a z czasem także Skłódy i Ciołkowo. Szelków zaś ponownie powrócił do dóbr stołowych biskupstwa płockiego, leżących w kluczu pułtuskim[15]. Pod względem administracyjnym parafia należała pierwotnie do archidiakonatu płockiego, a po utworzeniu w 1443 r. do archidiakonatu pułtuskiego. Wchodziła wtedy jako jedna z 19 parafii do dekanatu pułtuskiego. Po reformie administracji dekanalnej w diecezji przeprowadzonej przez biskupa Andrzeja Chryzostoma Załuskiego w 1693 r. weszła w skład nowego dekanatu makowskiego i była jedna z 10 parafii tworzących go[16]. Gdy idzie o obszar parafii, to na przestrzeni badanego okresu również zachodziły w nim pewne zmiany. W roku 1609 do parafii należały: Szelków, Orzyc, Czapielewo, Magnuszewo Wielkie, Smrock, Perdanowo (Perzanowo), Czerwonka, Tłuściec (Tłuszcz). Las (Łaś), Słowiki (Słojki) Kaptury i Rostki[17]. Łącznie było to 12 wsi. Po utworzeniu parafii w Czerwonce w dniu 6 maja 1676 r. przez biskupa przez biskupa płockiego Bonawenturę Madalińskiego, a z fundacji dziedzica A. Błędowskiego[18] od szelkowskiej parafii zostały odłączone trzy wioski leżące na jej północnym i wschodnim skraju, to jest Czerwonka, Tłuszcz, Słojki i Perzanowo[19]. Natomiast dnia 26 sierpnia 1778 r dekretem konsystorza pułtuskiego do parafii przyłączono Siedlec (Sielc) i Strachocin. Powodem były problemy z przeprawą przez Orzyc i Narew wiernych należących wcześniej do parafii dziś w Zambskach

[14]Tamże, s. 77.
[15] W. Góralski, *Skład osobowy oraz obsadzanie prałatur i kanonii w kapitule kolegiackiej w Pułtusku*, „Prawo Kanoniczne : Kwartalnik Prawno-Historyczny", 19/1976, z.1–2, s. 243–244.
[16] W. Góralski, *Reforma organizacji dekanalnej w diecezji płockiej za bpa Andrzeja Chryzostoma Załuskiego w 1693 r.*, „Studia Płockie", 12/1984, s. 109–120.
[17] ADP, AV. nr 11:Akta wizytacji z r. 1609–1610, dek. pułtuski k. 48v.
[18] M.M. Grzybowki L. Zygner, *Episkopat płocki w latach 1075–2022*, Płock 2023, s. 158.
[19] *Materiały do dziejów diecezji płockiej*, t. 6, s. 67.

Kościelnych[20]. Zatem pod koniec czasów staropolskich, w 1782 r., parafię szelkowską tworzyły : Szelków, Smrock, Rostki Stróżne, Rostki Kaptury, Magnuszewo wielkie, Laski, Magnuszewo Kotowe, Czapielewo, Orzyc, Łaś, Strachocin i Siedlec.

Kiedy biskup Andrzej Noskowski od połowy lat pięćdziesiątych XVI w. podjął starania o odnowienie szkoły kolegiackiej w Pułtusku, to jednym warunków do tego koniecznych stała się poprawa jego uposażenia. Dlatego w roku 1561 biskup wydał dla szkoły przywilej, w którym uposażał ją dochodami ze wsi Boszewo, Szelkowo i Przekory z przeznaczeniem na wyżywienie profesorów oraz uczniów[21]. Przy sprowadzaniu do Pułtuska jezuitów ustalono, że uposażenie niedoszłego uniwersytetu przejmie teraz powstające kolegium. Dlatego od 1565 r. dobra szelkowskie przeszły w ręce Towarzystwa Jezusowego, a dokładniej kolegium pułtuskiego. W roku 1586, po pożodze która strawiła drewniany kościół i całą wieś, jezuici z pułtuskiego kolegium otrzymali od biskupa płockiego Piotra Dunina Wolskiego dochody z probostwa, a w zamian zobowiązali się łożyć na utrzymanie proboszcza. Od razu utworzono placówkę zakonu o randze stacji misyjnej. Odbudowano i z czasem powiększano tutejsza placówkę. Z czasem rozbudowano siedzibę tak, że po pożarze Pułtuska w 1645 r. na krótko przeniesiono tu kurs filozofii dla kilkunastu jezuickich kleryków[22]. W Szelkowie pracował zwykle jeden misjonarz, sprawując nabożeństwa i udzielając sakramentów w tamtejszym kościele[23]. W wizytacji 1609 r. wyraźnie zaznaczono, że w parafii nie ma wikariusza[24]. Ludzi dobierano tak, by sprostali obowiązkom duszpasterskim i przejawiali ku nim stosowną żarliwość. W roku 1609 jako proboszcza wymieniono ks. Kacpra z Płocka[25]. Misjonarze szelkowscy nie zaliczali się więc do grona wybitnych osobistości zakonu. Spośród nich najwybitniejszą chyba postacią był o. Andrzej Franciszek Rozwadowski (28.11.1698, Białoruś– 1.12. 1772, Wilno). Do jezuitów wstąpił w 1725 r. Wyspecjalizował się wręcz w pełnieniu funkcji misjonarza. Wcześniej pełnił ją w Rumoczu, Czernichowie i Rudzie. W Szelkowie posługiwał w latach 1745–1747[26]. Niestety nie da się odtworzyć wszystkich szelkowskich misjonarzy, bo katalogi jezuickie ich nie wymieniają[27]. Nie zawsze jednak sami jezuici sprawowali posługę w swej szelkowskiej misji. Odnotowany w wizytacji z 1782 r. pleban szelkowski ks. Karol Smoleński, ukończył seminarium pułtuskie i został prezentowany

[20] Tamże, s. 67.
[21] ADP, Av Cap. Col. Pulth. 1592, k. 97.
[22] S. Załęski, *Jezuici w Polsce,* t. 4, cz. 1: *Dzieje 153 kolegiów i domów jezuitów w Polsce*, Kraków 1905, s. 39.
[23] Tamże, s. 52.
[24] ADP, AV. nr 11:Akta wizytacji z r. 1609– 1610, dek. pułtuski k. 47v.
[25] Tamże, k. 29.
[26] *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995*, oprac. L. Grzebień i inni, Kraków 2004, s. 581.
[27] Przykładowo: ARSI, Pol. 43, Katalogi, k. 14–14v z 1596 r. oraz k. 23– 23 v z 1599 r.

na probostwo przez rektora kolegium pułtuskiego o. Adama Szyrmę 27 listopada 1772 r.[28]

Majątek i misja szczęśliwie uniknęły poważniejszych zniszczeń wojennych, a nawet zostały w tym trudnym okresie rozbudowane. Ponieważ stary, drewniany kościółek powoli obracał się w ruinę, na jego miejscu w latach 1710–1711 wzniesiono nową, okazalszą, także drewnianą świątynię, według projektu architekta zakonnego o. Jana Drewsa.

Po kasacie kościół przejęli biskupi płoccy, po czym stał się on świątynią parafialną[29]. Majątek przeszedł w ręce Komisji Edukacji Narodowej, a jego dzierżawcą został chorąży różański Michał Karski. W roku 1781 płacił on KEN z tytułu dzierżawy kwotę 1000 zł rocznego czynszu[30].

Strukturę własności ziemskiej w parafii w tym okresie przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela nr 1. Struktura własności ziemskiej w parafii Szelków w 1783 –1784 r.[31]

Lp.	Nazwa wsi	Właściciele	Uwagi
1.	Bienduga	Przeradowska, podsędkowa	Wdowa po Mateuszu podsęd. różańskim
2.	Czapielewo	Norbertanki płockie	–
3.	Daniłowo att	Mikołaj Glinka	Star. makowski
4.	Grzanka młyn att	Mikołaj Glinka	Star. makowski
5.	Las (Łaś) att	Adam Małachowski	Star. różański
6.	Laski	Stanisław Klicki	Cześnik róż.
7.	Magnuszewo Kotowe	Karol Młocki	Podczaszyc róż
8.	Magnuszewo Wielkie	Stanisław Klicki	Cześnik róż.
9.	Orzyc	Stanisław Klicki	Cześnik róż.
		Babscy	–
		Gogolewski	–
10.	Rostki Kaptury	Gerwatowscy	–
		Stanisław Młocki	Podczaszyc róż.
		Zieliński	–

[28] *Materiały do dziejów diecezji płockiej*, t. 6, s. 74.
[29] R. Lolo, *Towarzystwo Jezusowe w diecezji płockiej 1566–1773. Studium koegzystencji w dobie recepcji reformy trydenckiej*, Pułtusk 2013, s. 144.
[30] *Komisja Edukacji Narodowej i jej szkoły w Koronie 1780–1793*, z. 35: *Protokóły posiedzeń Komisyi Rozdawniczej Koronnej 1774–1776*, wyd. T. Wierzbowski, Warszawa 1912, s. 21.
[31] *„Regestr diecezjów" Franciszka Czaykowskiego, czylinwłaściciele ziemscy w Koronie 1783 –1784*, oprac. S. Górzyński K. Chłapowski, Warszawa 2006, s. 516 –517 oraz *Materiały do dziejów diecezji płockiej*, t. 6, s. 67.

11.	Rostki Strużne	Bartołd	–
		Mikołaj Glinka	Star. makowski
		Gutowscy	–
		Miecznikowski	–
		Rostkowscy	–
		Rzewnicki	–
12.	Sielc	Przeradowska, podsędkowa	Wdowa po Mateuszu podsęd. różańskim
		Młocki	–
13.	Smrock att.	Mikołaj Glinka	star. makowski
14.	Strachocin	Stanisław Młocki	Podczaszyc róż
		Rzechowski	–
15.	Szelkowo	Michał Karski	chor. różański

Ogółem w parafii szelkowskiej wyodrębniono więc 15 włości, licząc młyn i las. Z tego dobra królewskie obejmowały: Daniłowo, Grzanka młyn i Smorck należący do starostwa makowskiego oraz las z tenuty różańskiej. Dobra kościelne były niewielkie, bo obejmowały jedynie Czapielewo– włość płockich norbertanek. Dominowała własność szlachecka i to drobnej szlachty. Wsie takie jak : Orzyc, Rostki Kaptury, Rostki Strużne, Sielc i Strachocin miały po przynajmniej dwóch cząstkowych właścicieli. Największe zaś włości mieli, piastujący urzędy ziemskie: Stanisław Klicki h. Prus I, cześnik różański– dwie całe i część wsi, podczaszyc różański Stanisław Młocki h. Prawdzic– jedną całą i trzy części wsi oraz wdowa po podsędku różańskim Mateuszu Przeradowskim h. Półkozic–jedna cała i cześć wsi. To właśnie ci ludzie tworzyli najzamożniejszą elitę ówczesnej szelkowskiej parafii. Po nich szła szlachta cząstkowa: Babscy h. Radwan, Gogolewscy h. Rola, Gerwatowscy h. Lubicz, Bartołdowie h. Grzymała, Gutowscy h. Ślepowron, Miecznikowscy h. Pobóg, Rostkowscy h. Dąbrowa , Rzewniccy h. Rustejko oraz Rzechowscy h. Radwan. Wśród dzierżawców wskazać trzeba chorążego różańskiego Michała Karskiego, arendującego od KEN Szwelice i oczywiście ówczesnego starostę makowskiego Mikołaja Glinkę. Zdaje się, że ze względu na swą pozycję i zasięg zarządzanych dóbr tylko w niewielkim stopniu mogli oni angażować się w życie parafii. Przedstawiona powyżej struktura zasadniczo nie odbiegała od odnotowanej w pobliskich

parafiach dekanatu makowskiego: Podosiu[32] czy Szwelicach[33] , z tą różnicą że nie było w nich większych dóbr królewskich, za to w Szwelicach więcej było dóbr kościelnych. Natomiast dominowała tam także drobna szlachta cząstkowa, a jedynymi rodami mającym dobra na terenie parafii szelkowskiej i innych parafii byli Gutowscy (część wsi Zelki w par. Szwelice i część wsi Chotkowo Kuchy w par. Podosie) i Bartołdowie władający całą wioską Sątnaska w par. Podosie. Liczba ludności w parafii w roku 1782 wynosiła 1368 osób, z czego 1028 dorosłych, 262 dzieci od roku do 7 lat i 23 staruszków „osiemdziesiąt lat mających"[34] oraz 5 luteran, 68 Żydów. Dla porównania w Szwelicach było wtedy 1114 parafian,[35] w Czerwonce 690 (z ludnością żydowską)[36], zaś w Zambskach 1117 (z akatolikami)[37]. Była więc wtedy parafia szelkowska nieco większa od sąsiednich parafii wiejskich, ale w zasadzie typową w okolicy.

Słów kilka należy jeszcze poświęcić oświacie. Wśród studentów Akademii Krakowskiej w interesującym nas okresie znajdujemy tylko jedną osobę, która bez wątpienia pochodzi z Szelkowa. Był to Andrzej z Szelkowa, syn Stanisława, który immatrykulował się 19 października 1544 r, ale chyba nie podjął studiów, bo rak dalej jakichkolwiek śladów jego edukacji[38]. Szkoła parafialna poświadczona jest już w roku 1530 w rejestrze dochodów archidiakonatu pułtuskiego. Zresztą warto dodać, że wśród 19 parafii wchodzących w skład ówczesnego dekanatu pułtuskiego szkoły parafialnej nie było tylko w Karniewie[39]. Nic więcej jednak o szkole tej nie wiemy, ale jest prawdopodobne, że już wówczas posiadała ona uposażenie dla nauczyciela, opisane szczegółowo kilkadziesiąt lat później. W wizytacji z 1609 r. poświadczony jest rektor szkoły, któremu należało się roczne uposażenie z dziesięciny ze wsi Czerwonka, w kwocie 4 zł, oraz inne drobne kwoty. Był on zarazem kantorem i dzwonnikiem i z tego tytułu przysługiwały mu dodatkowe dochody. Nie wspomina się jednak w wizytacji o odrębnym budynku szkolnym.[40]. Zatem w roku 1609 szkoła szelkowska miała się jeszcze nieźle. Prawdopodobnie z czasem jezuici przestali być zainteresowani prowadzeniem w parafii szkoły, głównie z powodu bliskości kolegium jezuickiego. W wizytacji z 1782 r. czytamy bowiem: „ Szkoły żadnej w tej parafii nie masz, bo niedaleko miasto Pułtusk, w którym są

[32] Tamże, s. 514–516.
[33] Tamże, s. 517–518.
[34] *Materiały do dziejów diecezji płockiej*, t. 6, s. 67.
[35] Tamże, s. 80.
[36] Tamże, s. 11.
[37] Tamże, s. 247.
[38] *Metryka czyli album Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509-1551. Biblioteka Jagiellońska rkp. 259,* wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska; przy współpr. R. Grzesika, Warszawa 2010, s. 241 [1544h/001].
[39] G. Kwiatkowski, *Szkolnictwo parafialne w diecezji płockiej w XVI–XVIII wieku*, Pułtusk 2023, s. 108, tab. nr 1.
[40] ADP, AV. nr 11:Akta wizytacji z r. 1609– 1610, dek. pułtuski, k. 47v.

szkoły, tylko o dwie mili. Druga przyczyna, że w tej parafii tylko wioski chłopskie, mało szlachty nie masz na to żadnego funduszu”[41]. Informacja ta nie w pełni współbrzmi z przedstawioną wyżej strukturą własności ziemskiej w parafii. Za główny powód uznać więc trzeba fakt, że po prostu przez długi czas Towarzystwo Jezusowe nie widziało potrzeby utrzymywania szkoły rzeczywiście odsyłając chętnych do szkół pułtuskich: kolegiackiej i swojego kolegium. Niewiele lepiej miała się sytuacja w 1817 r. Budynku, a nawet placu na szkołę nadal nie było. Tylko w zimę organista uczył dzieci włościańskie, bo przez większość roku brały udział w pracach polowych[42]. Bliższe informacje o przytułku, określanym wówczas jako szpital parafialny znajdujemy dopiero w XVIII stuleciu. Świadczą one jednak, że placówka działała w okresie wcześniejszym. Wspomina się w wizytacji o starym budynku, zapewne drewnianym o dwóch izbach. Stan jego był już jednak na tyle zły, że wizytator zaznaczył, że mowy o remoncie być nie może i należy wystawić nowy budynek. Szpital nie dysponował żadnym funduszem na utrzymanie. Spora zaś była liczba zamieszkujących go ubogich, bo zapisano: „dwóch dziadów, sześć bab”[43]. Żyli oni wyłącznie z jałmużny, świadcząc przy tym inne typowe usługi na rzecz parafii. Nowy budynek szpitalny, z czterema izbami i murowanym kominem poświadczony jest w roku 1817[44].

[41] *Materiały do dziejów diecezji płockiej*, t. 6, s. 75.
[42] *Z archiwaliów diecezjalnych płockich XIX wieku*, z. 11: *Dekanat makowski,* oprac. M.M. Grzybowski, Płock 2003, s.113.
[43] *Materiały do dziejów diecezji płockiej*, t. 6, s. 75.
[44] *Z archiwaliów diecezjalnych płockich XIX wieku*, z. 11: *Dekanat makowski,* oprac. M.M. Grzybowski, Płock 2003, s. 109.